

<https://doi.org/10.70728/a.series.ijt.v08.i04.045>

1950-YILLAR BOSHIDA NAMANGAN VILOYATIDA TIBBIY KADRLAR TAYYORLASH TIZIMI (ARXIV MATERIALLARI ASOSIDA)

Karimova Feruzaxon Mutalipovna

*Margilon shaxar 23 maktab o‘qituvchisi
mutalwovna.85@icloud.com*

Anotatsiya. Mazkur maqolada 1950-yillar boshida Namangan viloyatida tibbiy kadrlar tayyorlash tizimining holati arxiv materiallari asosida tahlil qilinadi. Unda o‘rta bo‘g‘in tibbiy xodimlar bilan ta‘minlanganlik darajasi, mutaxassisliklar bo‘yicha nomutanosiblik, pedagogik kadrlar tarkibi, malaka oshirish tizimi hamda ta‘lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi yoritilgan. Shuningdek, tibbiy ta‘lim jarayonining ideologik va ma‘naviy jihatlari ham ochib berilgan. Tadqiqot natijalari ushbu davrda tibbiy ta‘lim tizimining rivojlanish xususiyatlari va muammolarini aniqlash imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: tibbiy kadrlar, Namangan viloyati, sog‘liqni saqlash, feldsher, hamshira, akusher, tibbiy ta‘lim, malaka oshirish, pedagogik kadrlar, moddiy-texnik baza, sovet davri, ideologik tarbiya.

Аннотация. В данной статье на основе архивных материалов анализируется состояние системы подготовки медицинских кадров в Наманганской области в начале 1950-х годов. Рассматриваются уровень обеспеченности средним медицинским персоналом, диспропорции по специальностям, состав педагогических кадров, система повышения квалификации, а также материально-техническая база учебных заведений. Кроме того, раскрываются идеологические и воспитательные аспекты медицинского образования. Результаты исследования позволяют определить особенности и проблемы развития системы медицинского образования в рассматриваемый период.

Ключевые слова: медицинские кадры, Наманганская область, здравоохранение, фельдшер, медсестра, акушерка, медицинское образование, повышение квалификации, педагогические кадры, материально-техническая база, советский период, идеологическое воспитание

Annotation. This article analyzes the state of the medical personnel training system in Namangan region in the early 1950s based on archival sources. It examines the level of provision with mid-level medical staff, imbalances in specialties, the composition of teaching staff, the system of professional development, and the material and technical base of educational institutions. The study also highlights the ideological and educational aspects of medical training. The results make it possible to identify key features and challenges of the development of the medical education system during this period.

Keywords: medical personnel, Namangan region, healthcare, feldsher, nurse, midwife, medical education, professional development, teaching staff, material and technical base, Soviet period, ideological education O‘zbek tilida

KIRISH. 1950-yillar O‘zbekiston, xususan Namangan viloyati uchun sog‘liqni saqlash tizimini shakllantirish va mustahkamlash davri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Bu davrda jamiyat hayotining barcha sohalari kabi tibbiyot tizimi ham tub islohotlar va keng ko‘lamli o‘zgarishlar jarayonini boshdan kechirgan. Ayniqsa, aholining son jihatdan o‘ssishi, sanitariya-gigiyena muammolarining mavjudligi hamda kasalliklarning oldini olish zarurati tibbiy xizmatni kengaytirish va eng muhimi, malakali kadrlar bilan ta‘minlash masalasini dolzarb muammoga aylantirgan.

Mazkur davrda sog‘liqni saqlash tizimining samaradorligi, avvalo, o‘rta bo‘g‘in tibbiy xodimlar — feldsherlar, hamshiralar va akusherlar faoliyatiga bevosita bog‘liq bo‘lgan. Chunki aynan ushbu mutaxassislar aholiga birlamchi tibbiy yordam ko‘rsatishda asosiy o‘rin tutgan. Shu sababli ularni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish masalalari davlat siyosati darajasiga ko‘tarilgan.

Namangan viloyati misolida bu jarayonni tahlil qilish orqali nafaqat hududiy sog‘liqni saqlash tizimining rivojlanish darajasini, balki o‘sha davr tibbiy ta‘lim tizimining ichki tuzilmasi, imkoniyatlari va muammolarini ham aniqlash mumkin. Xususan, tibbiy kadrlar bilan ta‘minlanganlik darajasi, mutaxassisliklar bo‘yicha nomutanosiblik, pedagogik kadrlar tarkibi, malaka oshirish tizimi hamda ta‘lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi bu borada muhim ko‘rsatkichlar hisoblanadi. Shuningdek, tibbiy ta‘lim tizimi faqat kasbiy tayyorgarlik bilan cheklanib qolmagan, balki u o‘sha davr mafkuraviy siyosati bilan chambarchas bog‘liq holda rivojlangan. Bu esa tibbiy kadrlarni tayyorlash jarayonida nafaqat kasbiy bilim, balki ma‘naviy-ideologik tarbiya ham muhim o‘rin egallaganini ko‘rsatadi.

Mazkur maqolaning dolzarbligi shundaki, unda 1950-yillar boshidagi Namangan viloyatida tibbiy kadrlar tayyorlash tizimi arxiv materiallari asosida tahlil qilinadi hamda uning asosiy yo‘nalishlari, yutuq va muammolari ochib beriladi. Tadqiqotning maqsadi — ushbu davrda tibbiy ta‘lim tizimining rivojlanish xususiyatlarini aniqlash, uning amaliy faoliyatini baholash va mavjud kamchiliklarni ilmiy asosda yoritishdan iborat.

Tadqiqot obyekti sifatida Namangan viloyatidagi tibbiy ta‘lim muassasalari va sog‘liqni saqlash tizimi faoliyati olinadi. Predmet esa o‘rta tibbiy kadrlar tayyorlash jarayoni, uning tashkiliy va mazmuniy jihatlari bilan belgilanadi.

Kutilayotgan natijalar sifatida esa, ushbu davrda tibbiy kadrlar tayyorlash tizimining real holati, uning ustuvor yo‘nalishlari hamda muammolari aniqlanib, tarixiy tajriba sifatida baholanishi ko‘zda tutiladi. Bu esa bugungi kunda tibbiy ta‘lim tizimini takomillashtirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

ASOSIY QISM. 1950-yillar boshida Namangan viloyatida sog‘liqni saqlash tizimining asosiy vazifalaridan biri tibbiy kadrlar bilan ta‘minlanganlikni oshirish va aholi uchun sog‘lomlashtirish xizmatlarini kengaytirish bo‘lgan. Arxiv ma‘lumotlariga ko‘ra, 1951 yilda viloyatda jami 1030 ta o‘rta tibbiy lavozim mavjud bo‘lib, ularning 1015 tasi (ya‘ni 98,5%) band qilingan⁶⁰. Bu ko‘rsatkich kadrlar bilan ta‘minlanishning yaxshilanganidan dalolat bersa-da, tizimdagi mutaxassisliklar kesimidagi nomutanosiblik soha rivojlanishining asosiy

muammosi bo‘lgan. Mutaxassisliklar bo‘yicha tahlil shuni ko‘rsatadiki, feldsherlar (115 nafar) va hamshiralar (258 nafar) umumiy tibbiy xizmatning asosiy ustunini tashkil etgan. Bu esa viloyatda ambulatoriyalar va kasalxonalar tarmog‘ining faol rivojlanishidan, tibbiy yordamning asosan davolash yo‘nalishiga qaratilganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, feldsher-akusherlar (93 nafar) va akusherlar (84 nafar)ning mavjudligi hududda ona va bola sog‘ligini muhofaza qilish tizimi yo‘lga qo‘yilganini ko‘rsatadi. Bu ko‘rsatkichlar asosan aholining ko‘payishi va sog‘lom avlodni ta‘minlash siyosati bilan bog‘liq bo‘lib, sovet sog‘liqni saqlash tizimidagi “ona va bola muhofazasi” konsepsiyasining mahalliy darajada amalga oshirilishini ifoda etadi.

Biroq laboratoriya va sanitariya sohalarida kadrlar yetishmasligi aniq ko‘zga tashlanadi: laborantlar soni 27 nafar, sanitariya feldsherlari esa atigi 15 nafar bo‘lgan. Bu holat profilaktika, gigiyena va kasalliklarni erta aniqlash yo‘nalishlarining hali rivojlanmaganligidan dalolat beradi. Demak, tibbiy xizmatning asosiy e‘tibori davolash ishlariga qaratilib, ilmiy tadqiqot va sanitariya nazorati tizimi yetarli darajada shakllanmagan.

1952 yildagi ma‘lumotlar ham bu tendensiyani tasdiqlaydi. Viloyatda faoliyat yuritgan 728 nafar o‘rta tibbiy xodimlardan 144 nafari feldsher, 108 nafari feldsher-akusher, 76 nafari akusher, 323 nafari hamshira, 35 nafari laborant va 17 nafari sanitariya feldsheri bo‘lgan. Bunday taqsimot sog‘liqni saqlash tizimining asosan amaliyotchi mutaxassislarga suyananini ko‘rsatadi⁶¹.

Umuman olganda, 1951–1952 yillarda Namangan viloyatida tibbiy kadrlar bilan ta‘minlanish yuqori darajada bo‘lgan bo‘lsa-da, soha ichida mutaxassislik bo‘yicha nomutanosiblik saqlanib qolgan. Bu holat 1950-yillar boshidagi sovet tibbiy siyosatidagi umumiy tendensiyaga mos bo‘lib, uning asosiy maqsadi aholini ommaviy tibbiy xizmat bilan qamrab olish, amaliyotchi kadrlar tayyorlashni tezlashtirish, ammo profilaktika sohalariga yetarlicha e‘tibor qaratilmaganini ko‘rsatadi.

Bilim yurtidagi pedagogik kadrlar. Namangan feldsher-akusherlik maktabining 1950-yillar boshidagi kadrlar tarkibi haqidagi ma‘lumotlar mazkur ta‘lim muassasasining ilmiy-pedagogik salohiyati va kadrlar bilan ta‘minlanganlik darajasini aniqlash imkonini beradi. Maktab direktori T.R. Urunov ma‘ruzasida keltirilgan raqamlar o‘sha davrda tibbiyot sohasidagi o‘rta bo‘g‘in mutaxassislari tayyorlash tizimining rivojlanganligini, ayni vaqtda bir qator tuzilmaviy va tashkiliy muammolar mavjudligini ham ko‘rsatadi.

Ma‘ruza ma‘lumotlariga ko‘ra, maktabda jami 53 nafar o‘qituvchi faoliyat yuritgan bo‘lib, shulardan 42 nafari oliy ma‘lumotli mutaxassislari edi. Bu ko‘rsatkich ta‘lim jarayonining yetarlicha malakali kadrlar bilan ta‘minlanganini anglatadi. Shu bilan birga, 7 nafar o‘qituvchilar institutlar bitiruvchilari va 2 nafar o‘rta ma‘lumotli pedagoglarning mavjudligi maktabdagi fanlar sohaviy ixtisoslashuv asosida tashkil etilganini ko‘rsatadi⁶². Ma‘lumot darajasiga ko‘ra, o‘qituvchilarning asosiy qismi, 45 nafari oliy ma‘lumotli bo‘lgan. Bu ko‘rsatkich o‘quv yurtida ta‘lim sifatiga e‘tibor qaratilganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, 5 nafar pedagog oliy ma‘lumotni tugallamagan, 1 nafari esa o‘rta ma‘lumotli bo‘lgan. Ilmiy darajaga ega bo‘lgan o‘qituvchilar soni juda kam, faqat bitta kishi bo‘lgan. Bu holat

61 O‘zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro‘yxat, 6911-ish. 8-varaq.

62 O‘zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro‘yxat, 7463-ish. 50-varaq.

1950-yillar davrida o'rta maxsus tibbiy ta'lim muassasalarida ilmiy kadrlar yetishmasligini tasdiqlaydi.

Fanlar bo'yicha taqsimotga ko'ra, 1954–1955 o'quv yilida klinik fanlar bo'yicha 5 nafar, umumiy fanlar bo'yicha esa 10 nafar pedagog faoliyat yuritgan. Bu nisbat amaliyotga yo'naltirilgan fanlar ustuvorligini aks ettiradi. Haqiqatan ham, tibbiy bilim yurtlari asosan feldsher, akusher va hamshiralar tayyorlashga mo'ljallangan bo'lib, bu yerda nazariy bilim bilan birga klinik ko'nikmalarga katta ahamiyat berilgan.

Klinik staj bo'yicha tahlil shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilarning 21 nafari 10 yildan ortiq ish tajribasiga ega bo'lgan, bu esa mutaxassislik bo'yicha yetarlicha tajriba to'planganini bildiradi. Shu bilan birga, 10 nafar o'qituvchi 5 yilgacha stajga, 5 nafari esa 5–10 yillik tajribaga ega bo'lgan. Pedagogik staj bo'yicha esa asosiy qismini yangi ish boshlagan yoki qisqa tajribaga ega o'qituvchilar tashkil etgan: 12 nafar o'qituvchi 5 yilgacha, 3 nafari esa 10 yildan ortiq stajga ega bo'lgan⁶³. Bu ko'rsatkich o'qituvchilarning kasbiy faoliyatini pedagogik yo'nalishga moslashtirish jarayoni hali davom etayotganini ko'rsatadi. 1955-yilda bilim yurtida 68 nafar pedagog faoliyat yuritgan bo'lsa, ulardan 47 nafari o'rindoshlik asosida ishlab, 45 nafari oliy ma'lumotli, 6 nafari tugallanmagan oliy, 1 nafari o'rta ma'lumotli edi. O'qituvchilar orasida ilmiy darajasi bor o'qituvchilar yo'q edi. Bilim yurti o'qituvchilar bilan to'liq ta'minlanmagan, ayniqsa, klinik fanlardan milliy guruhlarda dars beruvchi o'qituvchilar yetishmagan. Shu sababli bir o'qituvchi 2–3 ta fan o'tishga majbur bo'lgan, gigiyena, fiziologiya, bolalar kasalliklari, fizioterapiya, anatomiya fanlari bo'yicha maxsus o'qituvchilar yetishmagan⁶⁴.

1951–52-o'quv yilida maktabda 40 nafar o'qituvchi dars bergan. Ulardan 32 nafari oliy ma'lumotga, 5 nafari to'liqsiz oliy, 3 nafari o'rta ma'lumotga ega bo'lgan. O'qituvchilardan 7 nafari 25 yildan ortiq stajga, 18 nafari 10 yildan ortiq, 6 nafari 5 yildan ortiq, 9 nafari 5 yilgacha stajga ega edi. O'qituvchilarning 25 nafari erkaklardan, 15 nafari xotin-qizlardan iborat edi. O'qituvchilar orasida 13 nafari o'zbeklar bo'lib, ulardan 2 nafari o'zbek ayollari edi. O'qituvchilarning 8 nafari partiya a'zosi va a'zolikka nomzod edi. Maktab o'qituvchilaridan 8 nafari Marksizm-leninizm kechki universitetida o'qigan⁶⁵.

Maktabni o'qituvchi-shifokorlar bilan ta'minlash masalasi hal bo'lmagan edi. Lekin viloyat sog'liqni saqlash bo'limi ba'zi rahbarlari maktabga amalda yordam berish o'rniga ishga zarar yetkazgan holatlar ham bo'lgan. Ular maktabda ishlovchi shifokorlarning o'quv soatlarini belgilash, bir shifokorga bir nechta fan yuklash ishlari bilan shug'ullangan va bu ta'lim sifati pasayishiga olib kelgan. Masalaning bunday qo'yilishi SSSR va O'zSSR sog'liqni saqlash vazirligi ko'rsatmalaridan tubdan farq qilgan.

Unga ko'ra, o'qituvchi-shifokorlarni maxsus tayyorgarlikdan o'tkazish, ta'til vaqtida ularga mehnat ta'tili berish, shifokorlar rayonlarga ketgan paytda darslar qoldirilishini oldini olish kabi masalalar hal etilishi kerak edi. O'qituvchi-shifokorlar maktabda kamida 0,5 stavkada ishlashi, ya'ni haftasiga 8–10 soat ma'ruza o'qishi lozim edi, chunki ular shifoxonalarda ham amaliy faoliyat olib borgan.

1951-yil 1-sentabr holatiga ko'ra maktabda 434 nafar o'quvchi o'qigan. Shu yili 1-kursga 202 nafar o'quvchi qabul qilinib, ularning 90 nafari mahalliy millat vakillari bo'lgan.

63 O'zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro'yxat, 7916-ish. 21-varaq.

64 O'zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro'yxat, 8385-ish. 8-varaq.

65 O'zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro'yxat, 6929-ish. 2-varaq.

Birinci kursga qabul qilingan o'zbek qizlar 29 nafarni tashkil etgan. Ushbu o'quv yilida o'quvchilar 2,5 oy paxta terim yig'imiga jalb qilingan⁶⁶.

O'qituvchilar ichida KPSS a'zolari va nomzodlari 14 nafarni, VLKSM a'zolari 5 nafarni tashkil etgan. Bu ma'lumot o'sha davrda sovet ta'lim muassasalarida ideologik nazoratning kuchli ekanini va siyosiy ongini shakllantirish davlat siyosati darajasida amalga oshirilganini ko'rsatadi. Tibbiy kadrlar tayyorlash jarayonida nafaqat kasbiy bilim, balki kommunistik dunyoqarash ham muhim mezon sifatida baholangan. Aytish joizki, 42 nafar o'qituvchi o'rindoshlik asosida faoliyat yuritgan, ya'ni ular boshqa tibbiy muassasalar yoki ta'lim muassasalarida ham ishlagan⁶⁷. Bu holat bir tomondan malakali kadrlar yetishmovchiligini ko'rsatsa, ikkinchi tomondan ta'lim jarayoniga amaliy tajribaga ega shifokorlarni jalb etish orqali o'quv dasturlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilgan.

SSSR sog'liqni saqlash vazirligi brigadasi tekshiruvlari natijasida ba'zi tibbiy maktablar rejasiz ishlayotgani o'quv jarayoniga salbiy ta'sir ko'rsatayotgani aniqlangan. Masalan, pedagog kadrlar yetishmaganligi bois tibbiy maktablarda malakasi yetarli bo'lmagan o'qituvchilar dars bergan. Jumladan, Namangan feldsher-akusherlik maktabida biologiyadan dars bergan Timaev va fizio-kimyo mudiri bo'lgan Noxinison oliy ma'lumotga ega bo'lmagan hamda xorijiy tillar instituti sirtqi bo'limining 1-kurs talabasi bo'lgan⁶⁸.

Ma'lumotlarda viloyat sog'liqni saqlash bo'limi tomonidan o'rta tibbiy xodimlarning malakasini oshirish uchun qator chora-tadbirlar amalga oshirilgani qayd etilgan. Xodimlarni shifokorlarga biriktirish orqali ishlab chiqarish amaliyotini kuchaytirish, shuningdek viloyat bazasida maxsus ixtisoslashtirish kurslarini tashkil etish o'sha yillarda kadrlar malakasini oshirishning asosiy usuli bo'lgan. 1951-yilda ana shu asosda 7 nafar xirurgiya hamshirasi, 7 nafar klinik laborant, 2 nafar rentgen laborant, 2 nafar fizioterapiya hamshirasi va 1 nafar venerolog tayyorlangan⁶⁹. Bu raqamlar sog'liqni saqlash tizimining turli yo'nalishlarini qamrab olgan bo'lsa-da, ular sonining ozligi malaka oshirish jarayonining hali keng qamrovli bo'lmaganidan dalolat beradi.

To'liq o'rta tibbiy ma'lumotga ega bo'lmagan xodimlarning malakasini oshirish maqsadida Namangan shahridagi feldsher-akusher maktabi qoshida 10 oylik kurslar tashkil etilgani muhim ahamiyatga ega. Ushbu kurslarda 25 nafar shaxs o'qib, amaldagi tibbiy muassasalarda yetishmayotgan mutaxassislar sonini qisman to'ldirish imkoniyati yaratilgan. Bu holat o'rta tibbiy ma'lumotli kadrlarni tayyorlash tizimi o'sha davrda hali to'liq shakllanmagan, ammo amaliyotda shoshilinch ehtiyojni qoplash uchun qisqa muddatli kurslar muhim rol o'ynaganini ko'rsatadi. 1951- yilda viloyatda tibbiy kadrlar bilan ta'minlanish darajasi yuqori bo'lgan, ammo mutaxassislik bo'yicha nomutanosiblik saqlanib qolgan. Asosiy e'tibor davolash va hamshiralik xizmatiga qaratilgan bo'lib, laboratoriya va sanitariya yo'nalishlari yetarli darajada rivojlanmagan. Shu bilan birga, malaka oshirish va ixtisoslashtirish ishlarining amalga oshirilishi, jumladan Namangandagi 10 oylik kurslar, o'rta tibbiy xodimlar tayyorlash tizimida muhim bosqich bo'lgan. Shu bilan birga, 1952-yilda malaka oshirish tizimida amalga oshirilgan ishlar ham diqqatga sazovor. Viloyat bazasida shifokorlarga biriktirish va maxsus kurslar orqali kadrlarni qayta tayyorlash

66 O'zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro'yxat, 6929-ish. 3-varaq.

67 O'zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro'yxat, 7463-ish. 50-varaq.

68 O'zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro'yxat, 7463-ish. 29-varaq.

69 O'zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro'yxat, 6452-ish. 8-varaq.

amaliyoti yo'lga qo'yilgan. Shu yilning o'zida 6 nafar o'rta tibbiy xodim, 2 nafar rentgen laborant, 1 nafar laborant, 3 nafar fizioterapiya bo'yicha hamshira tayyorlangan.

Shuningdek, zamburug'li kasalliklarni aniqlash uchun 5 nafar laborant, mikologik stansiyalar uchun 8 nafar feldsher va traxoma bo'yicha 5 nafar feldsher tayyorlangan. Bu holat sog'liqni saqlash tizimida ixtisoslashuv va kasbiy diversifikatsiya jarayoni boshlanganini ko'rsatadi.

1950-yillar boshida O'zbekistonda tibbiyot ta'limi tizimini mustahkamlash va o'quv jarayonini ilmiy asosda tashkil etish davlat siyosati darajasidagi vazifalardan biri bo'lgan. O'zSSR sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan tibbiyot maktablarini malakali kadrlar bilan ta'minlash maqsadida tizimli choralar ko'rilgan. Jumladan, tibbiyot oliy o'quv yurtlarining klinik ordinaturasini tugatgan mutaxassislar respublika tibbiyot maktablariga ishga yo'naltirilgan. Bu amaliyot nafaqat ta'lim sifatiga, balki amaliyot bilan nazariyani uyg'unlashtirishga ham xizmat qilgan. Masalan, Oxunboboyev nomidagi feldsher-akusherlik maktabiga 14 nafar shifokorning jo'natilishi o'quv jarayonida klinik tajribaga ega mutaxassislarning ishtirokini ta'minlab, ta'lim darajasini oshirishga qaratilgan muhim qadam edi. Shu bilan birga, tibbiyot maktablari pedagogik jamoasi siyosiy va ideologik jihatdan ham tayyorlangan bo'lishi talab etilar edi. Buning dalili sifatida marksizm-leninizm kechki institutida tahsil olgan o'qituvchilar sonining yil sayin ko'payib borganini ko'rsatish mumkin. Masalan, Samarqand tibbiyot maktabidan 18 nafar, Oxunboboyev nomidagi feldsher-akusherlik maktabidan esa 31 nafar o'qituvchi ushbu institutda ta'lim olgan⁷⁰. Bu holat 1950-yillar davri uchun xos bo'lgan ikki yo'nalishli siyosatni — bir tomondan, kadrlarning kasbiy malakasini oshirish, ikkinchi tomondan esa ularni kommunistik dunyoqarash ruhida tarbiyalashni yaqqol namoyon etadi.

XULOSA.Yuqoridagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, 1950-yillar boshida Namangan viloyatida tibbiy kadrlar tayyorlash tizimi shakllanish va rivojlanish bosqichida bo'lgan murakkab, ammo muhim jarayonlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Bu davrda sog'liqni saqlash tizimining asosiy e'tibori aholiga ommaviy tibbiy xizmat ko'rsatishni yo'lga qo'yish va buning uchun zarur bo'lgan o'rta bo'g'in tibbiy mutaxassislarni tezkor tayyorlashga qaratilgan.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, tibbiy kadrlar bilan umumiy ta'minlanganlik darajasi nisbatan yuqori bo'lgan bo'lsa-da, mutaxassisliklar kesimida muayyan nomutanosibliklar mavjud bo'lgan. Ayniqsa, davolash yo'nalishidagi kadrlar ustuvor bo'lib, profilaktika, laboratoriya va sanitariya sohalarida yetishmovchilik kuzatilgan. Bu holat o'sha davr sog'liqni saqlash siyosatining asosiy yo'nalishi davolashga qaratilganini ko'rsatadi. Pedagogik kadrlar tarkibi ham o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lgan. Bir tomondan, oliy ma'lumotli va tajribali mutaxassislar mavjud bo'lgan bo'lsa, ikkinchi tomondan ilmiy darajaga ega kadrlarning kamligi va ayrim fanlar bo'yicha o'qituvchilar yetishmasligi ta'lim sifati rivojlanishida muayyan cheklovlar yuzaga keltirgan. Shu bilan birga, o'qituvchilarning amaliyot bilan uzviy bog'liqligi ta'lim jarayonining amaliy yo'naltirilganligini ta'minlagan.

Malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimi esa mavjud ehtiyojlardan kelib chiqib shakllangan bo'lib, qisqa muddatli kurslar orqali kadrlar yetishmovchiligini qoplashga harakat qilingan. Bu jarayon tibbiy ta'lim tizimining hali to'liq institutsional shaklga ega

bo‘lmaganini, ammo amaliy ehtiyojlar asosida rivojlanayotganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, ta‘lim muassasalarining moddiy-texnik bazasi va infratuzilmasi yetarli darajada rivojlanmaganligi, auditoriyalar va yotoqxonalarining yetishmasligi, kutubxona fondining cheklanganligi kabi muammolar ta‘lim jarayonining samaradorligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatgan. Ayniqsa, o‘zbek tilidagi o‘quv adabiyotlarining yetishmasligi ta‘lim mazmunining to‘liq o‘zlashtirilishiga to‘sqinlik qilgan muhim omillardan biri bo‘lgan.

Talabalar tarkibi va bitiruvchilar taqsimoti esa tibbiy ta‘lim tizimining ijtimoiy yo‘naltirilganligini ko‘rsatadi. Mahalliy millat vakillarining ulushi oshib borishi, ayniqsa ayollar sonining ko‘pligi, tibbiy kasblarning jamiytdagi ijtimoiy ahamiyati ortib borayotganini ifodalaydi. Shu bilan birga, bitiruvchilarning hududlar bo‘yicha taqsimlanishi sog‘liqni saqlash tizimini muvozanatli rivojlantirishga qaratilgan siyosat mavjud bo‘lganini ko‘rsatadi. Bundan tashqari, tibbiy ta‘lim tizimi faqat kasbiy tayyorgarlik bilan cheklanib qolmagan, balki u kuchli ideologik va ma‘naviy-ma‘rifiy faoliyat bilan uyg‘un holda olib borilgan. Bu esa o‘sha davrda kadrlar tayyorlash jarayonining davlat siyosati va mafkurasi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lganini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, Namangan viloyati misolida 1950-yillar boshidagi tibbiy kadrlar tayyorlash tizimi o‘zining ijobiy natijalari bilan bir qatorda qator tizimli muammolarni ham o‘zida mujassam etgan murakkab jarayon sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu tarixiy tajriba shuni ko‘rsatadiki, tibbiy ta‘lim tizimini samarali rivojlantirish uchun nafaqat kadrlar sonini oshirish, balki ularning sifatini ta‘minlash, moddiy bazani mustahkamlash va ta‘lim mazmunini takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

Mazkur tahlillar natijasida olingan xulosalar bugungi kunda tibbiy ta‘lim tizimini rivojlantirishda tarixiy tajribadan oqilona foydalanish, mavjud muammolarni chuqur anglash va ularni bartaraf etish yo‘llarini belgilashda muhim ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Azimova M. Sobiq sho‘rolar davrida O‘zbekistonda tibbiyot tarixi. – Toshkent, 2025.

2. Esonturdiyev S.S., Qarshiboyeva M. Bolalar va o‘smirlar gigiyenasi. – Toshkent.

3. O‘zbekiston SSR sog‘liqni saqlash tizimi tarixi bo‘yicha statistik to‘plamlar. – Toshkent, 1980–1990.

4. O‘zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro‘yxat, 6452-ish. 8-varaq.

5. O‘zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro‘yxat, 7463-ish. 50-varaq.

6. O‘zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro‘yxat, 7916-ish. 21-varaq.

7. O‘zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro‘yxat, 6929-ish. 2-varaq.

8. O‘zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro‘yxat, 6929-ish. 3-varaq.

9. O‘zbekiston Ilmiy-texnik va tibbiy hujjatlar Milliy Arxivi, 1-fond, 1-ro‘yxat, 7463-ish. 29-varaq.